

TRABZON ve AKÇAABAT'TA TÜTÜN TARIMI

Tobacco Agriculture in Trabzon and Akçaabat

Dr. Aydın KILIÇASLAN*

ÖZET

Trabzon ve Akçaabat çevresinde Şark tipi, orta sert içimli sigaralık tütün üretimi yapılmaktadır. Bölgede tütün üretimine ilk defa 19. yüzyılın başlarında, Akçaabat'ta başlamıştır. Aslında, bu tip tütünler genellikle Ege Bölgesi'ndekine benzer bir Akdeniz iklimi şartlarında yetişmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Fener Burnu ile Değirmendere akarsuyu arasında kalan saha, iklim ve topoğrafya şartları ile bu özellikleri taşımakta olup, tütün yetiştirilmesine elverişlidir.

Geçen yüzyıl içerisinde, tütün tarım alanları daralarak ideal iklim ve topoğrafik şartlarını bulduğu Akçaabat çevresinde yoğunlaşmıştır. Bu sebeple de tütünün kalitesi ve verimi artmıştır.

Bölgedeki tütünün ekimi, hasatı, kurutulması ve satışa hazır hale getirilmesi süreci yaklaşık 13 ay kadar olup diğer bölgelerdeki tütün üretim sürecine benzemez.

1993 yılında Trabzon ve Akçaabat çevresinde 110 köyde tütün üretimi yapılmış ve 3.025 ton tütün elde edilmiş olup Türkiye üretiminin %1.3'ünü teşkil etmektedir. Ancak, bölgedeki verim, tütün tarım alanlarının şehirleşmeye açık olması, bölgedeki başlıca problemlerden birini teşkil etmektedir.

ABSTRACT

Around Trabzon and Akçaabat region, oriental type of medium strong cigarette tobacco is being cultivated. Tobacco was produced in Akçaabat, for the first time at the beginning of the 19th century. In fact, this type of tobacco usually grows in the Mediterranean climatic region, like the Aegean one.

In the East Black Sea Region, because of its climatic and topographic conditions, the land piece which stays between Fener Burnu and Değirmendere river almost has the same climate as Aegean Region and it is available for oriental type tobacco cultivation. In the last hundred years, the tobacco fields of the region have been narrowed and tobacco found its ideal climatic and topographic conditions around Akçaabat. For that reason the quality and the amount of tobacco production have risen.

In this area the process of tobacco planting, harvesting, drying and making ready for sale takes almost thirteen months and it does not look like the tobacco

* KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi Coğrafya Bölümü.

cultivation process of other regions.

In the 1993, around Trabzon and Akçaabat tobacco cultivation is made in 110 villages and 3.025 tone tobacco was harvested and this was the %1.3 of Turkey's total production. The regions %24 rural population have preferred tobacco planting as the first economic activity for living. However, the regions fertile tobacco fields are being used for building purposes and this is one of the main problems of the region.

Giriş

Dünyada geniş bir coğrafyada, oldukça dağınık alanlarda 6.1 mil. ton tütün üretilmektedir. Ülkemiz tütünlerinin de içinde yer aldığı **şark tipi** tütünlerin dünya üretimi 500 bin tonu ancak bulabilmekte ve bu miktarın ortalama 180 bin tonu ülkemiz tarafından karşılanmaktadır. kaliteli sigara, yumuşak veya sert içimli tütünlerin, orta-sert içimli olan şark tipi tütünlerle %15-30 oranda harmanlamasıyla üretilmektedir (Türkiye'de tütüncülük, 1986, s. 40).

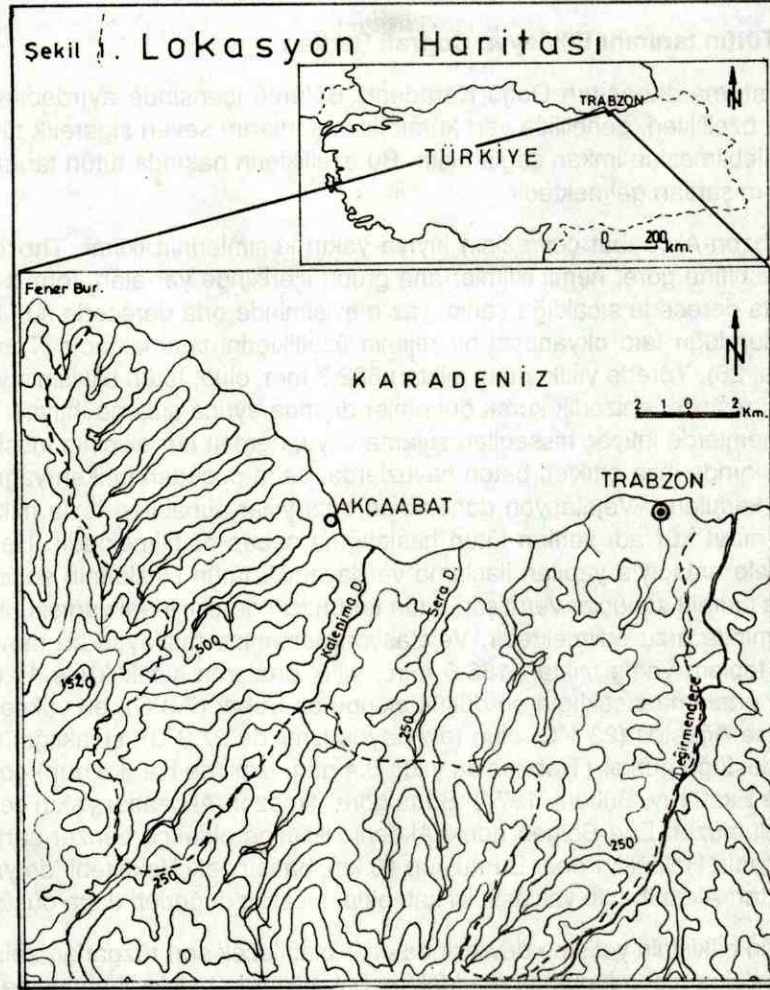
Trabzon ve Akçaabat çevresinde üretilen tütünler, orta büyüklükteki yaprakları, aromatik kokuları, altın sarısı renk ve tatlı-sert içimleriyle yurdumuzun değişik coğrafi bölgelerinde üretilen tütünlerden oldukça farklıdır. Ayrıca, diğer üretim alanlarına göre daha farklı topografya, iklim ve toprak şartlarına sahip olan bu tütün tarımı bölgesindeki üretim faaliyetleri de, diğer bölgelerdekilerden ilginç farklılıklar gösterdiğinden incelemeye değerdir.

Araştırma sahası, Doğu Karadeniz Bölümü'nde Fener Burnu'nun oluşturduğu **yarım koyun** kıyıya yakın kesimleri olup, doğuda Değirmendere akarsuyu sınırına kadar uzanmaktadır (Şekil 1). dikey boyutta ise genellikle 0-650 m. yükseltileri arasında genişleyen bu saha, iklim şartları bakımından yakın çevresinden oldukça farklı özellikler taşıyan bir **mikroklima** alanı olup, ülkemiz tütün üretiminin yaklaşık %1.3'ünü sağlamaktadır.

1. Tütün Üretiminin Tarihi

Yurdumuzdaki tütün üretiminin tarihi 17. yüzyılın başlarına dayandırılmakla birlikte (Doğanay, 1992, s. 122), sahamıza 19. yüzyılın başlarında Rusya'dan girdiği ve Batum'dan Canik Sancağı'na kadar uzanan Trabzon Vilayeti sınırları içinde ilk defa Akçaabat'ta ekilmeye başlandığı iddia edilmektedir (Tekirdağ, 1974, s. 10). Üretim miktarı ile ilgili verilere 1868 mali yılındaki "tütün, içki ve tuz tekelinden 3.573.896 kuruş vergi toplanmıştır" ibaresiyle, **Trabzon Vilayeti Salnamesi** (1871, s. 110)'nde rastlanmaktadır. Yine aynı yıllarda çok geniş bir alanda üretilen tütünlerin, Trabzon çevresinin havasını bozduğu ve bu yüzden sahile yerleşmiş olan halkın, yükseklerle göç etmeye başladığı, ayrıca 1877 yılında yalnız Trabzon şehrinde (Akçaabat dahil) 20.000 batman (1 batman= 7.698 gr.) tütün üretildiği bilinmektedir (Karadenizli, 1954, s. 30-31). 1877'den sonra hızla artan tütün üretimi, 1886 yılında Trabzon Vilayeti'nin üçüncü, 1899

Şekil 1 - Lokasyon haritası
Figure 1 - Location map

yılında ise ikinci sıradaki ihrac ürünü olmuş ve Rusya'ya satılmıştır (Kütükoğlu, 1988, s. 104). Ayrıca, Trabzon, Akçaabat ve Sürmene kazalarında 1903-1904 mali yılında toplam 13.031 dönüm araziden 2.980.695 kg. tütün elde edilmiştir (Trabzon Vilayeti Salnamesi, 1906, s. 431). 1911 yılında diğer ürünlere göre sahil boyunca tercihen ekilen birinci ürün olup, 2.402.200 kg. üretilmiş ve bunun 1.900.000 kg'ı Akçaabat, 345 kg'ı Trabzon ve 157.200 kg'ı da Ordu, Hopa ve Tirebolu'dan elde edilmiştir. Yine bu yılda Trabzon ve Akçaabat'tan gerçekleştirilen 2.169.700 kg. tütün ihracatı, bir önceki yıla göre 529.800 kg.'lık fazlalık gösterir. ihracat gerçekleştirilen başlıca ülkeler ise Mısır (1.246.500 kg.), Avusturya-Macaristan (153.100 kg.), Hollanda (133.700 kg.) ve Almanya ile Yunanistan'dı (Abdulvahhap, 1913, s. 66-67).

2. Tütün tarımını Etkileyen Coğrafi Şartları

Araştırma sahasının Doğu Karadeniz Bölümü içerisinde ayırde edilen farklı coğrafi özellikleri, genellikle yarı kurak iklim şartlarını seven sigaralık tütünlerin yetiştirilebilmesine imkan sağlamıştır. Bu özelliklerin başında tütün tarımına uygun iklim şartları gelmektedir.

Trabzon-Akçaabat çevresinin kıyıya yakın kesimlerinin iklimi, **Thorntwaite** iklim tasnifine göre, nemli iklimler ana grubu içerisinde yer alan, termik bakımdan orta derecede sıcaklığa sahip, yaz mevisiminde orta derecede su noksanının bulunduğu tam okyanusal bir rejimin özelliklerini taşımaktadır (Tandoğan, 1979, s. 26). Yörede yıllık yağış miktarı 822.7 mm. olup, tütün bitkisinin vejetasyonu süresince, epizodik kurak dönemler dışında ayrıca sulama ihtiyacı yoktur. Bu dönemlerde ihtiyaç hissedilen sulama suyu, hemen her ekicinin meskenlerinin yakınında inşa ettikleri beton havuzlarda, daha önceden biriken yağış sularından karşılanır. Vejetasyon döneminde bazı yıllar alınabilen fazla miktardaki yağış, **mavi küf** adı verilen tütün hastalığına sebep olabilmektedir. Hastalıkla mücadele amacıyla yapılan ilaçlama ve dayanıklı tütün cinslerinin seçimi, son yıllarda olumlu sonuçlar vermiştir. tütün tarımı için gerekli ideal yağışlar ilkbahar mevisiminde arzu edilmektedir. Vejetasyon dönemine rastlayan bu mevsimde, alınan toplam yağış miktarı 166.6 mm., yıllık ortalama sıcaklık ise 14.6°C'dir. yörede ortalama sıcaklığın en düşük olduğu ay Şubat (7.3°C), en yüksek olduğu ay ise Ağustos (23.1°C) olup (aynı ayda İzmir'de 27.3°C), sıcaklığın 0°C'nin altına düştüğü günler (Trabzon'da yılda 8.4 gün, İzmir'de ise 6.8 gün) çok azdır (Ort. ve Ekst. Kıy. Bülteni, 1974). Buna göre, Trabzon-Akçaabat yakın çevresinde yurdumuzun Ege Bölgesi'ndeki Akdeniz iklimine oldukça benzer şartlar görülmektedir. Halbuki, Fener Burnu'nun 10 km. batısındaki Vakfıkebir'de yıllık yağış miktarı Akçaabat'ın yaklaşık iki katı olup, sıcaklık değerleri daha düşüktür.

Tütün bitkisinin yetiştirme devresinde etkili olabilecek sert rüzgarlar, selüloz ve hemniselüloz gibi odunumsu maddelerin bol miktarda teşekkül etmesine sebep olacağından, kalite ve rekolte olumsuz yönde etkilenir. Saha, hakim rüzgar olan karayelin etkisi altında olduğundan, bu kuzey-batı rüzgarına açık olan yüksek alanların tamamı ile kıyıya yakın alanların batıya dönük yamaçları, tütün tarımına elverişli değildir. Tütünün kırma hazır hale geldiğinde düşen çığ ve kırığı, kurutulması esnasında ıslanmış kısımlara koyu renk ve sert bir şekil aldırıldığından, kalite olumsuz yönde etkilenir. Rüzgardan korunma isteği sonucunda, sahanızdaki tütün tarım alanlarının dağılışı, çoğunlukla vadilerin sabah güneşini alan doğuya dönük yamaçlarında yoğunluk kazanmıştır (Tandoğan, 1979, s. 26).

Trabzon-Akçaabat çevresinde Doğu Karadeniz ikliminden farklı, yöresel iklim şartlarının oluşmasında, yerşekillerinin rolünü unutmamak gerekir. Bu bakımdan, tütün tarımının özellikle Akçaabat ilçesi sınırlarındaki kıyıya yakın alanlarda yoğunlaşmasında, sahanın batıdaki Fener Burnu'nun koruyuculuğunda

kalıp, denizden gelen şiddetli rüzgar ve yağmurlardan yakın çevreye göre daha az etkilenmesinin önemli etkileri vardır (Foto 1). Çünkü, tütün bitkisi, Fener Burnu'ndan güneye doğru sırt boyunca çizilecek hattın batısında, doğuda var olan optimal yetişme şartlarını bulamadığından (Taşlıgil, 1992, s. 130), Trabzon-Akçaabat tütünü niteliklerine sahip ürünü verememektedir. Dolayısıyla, önceleri değişik karakterlerde üretilen yöre tütünleri, günümüzde dağılıp bakımından daha dar bir alanda üretilip, tür ve kalitede önemli ölçüde yeknesaklık sağlanmıştır.

Foto 1 - Doğudan bir bakışla Akçaabat çevresinde tütün tarım alanları ve Fener Burnu'nun görünüşü

Genel arazi eğiminin oldukça fazla olduğu sahamızda (25° - 45°) seçilmiş daha az eğimli (15° - 25°) yamaçlar ile Trabzon-Akçaabat arasındaki kıyıya yakın yamaç eteklerinde yer alan kollüviyal depolar, tütün tarımı için son derece elverişlidir. Diğer alanlarda genellikle sarı-kırmızı ve gri-kahverengi podzolik topraklar dağılıp göstermekte olup, tarımsal faaliyetler için eğim, drenaj ve mineral madde eksikliği problemleri vardır (Doğu Karadeniz Havzası Toprakları, 1981, s. 68).

Tütün tarımında gübreleme pek tasvip edilmemektedir. Ancak, toprağın besin maddesi bakımından zayıf düştüğü zamanlarda 3-5 yılda bir defa çiftlik gübresi veya kimyasal-çiftlik gübresi karışımı serpilebilir (Kaliteli Tütün Yetiştiriciliğinin Esaslar, 1986, s. 16). Yörenin tütüncülükle uğraşan çiftçileri, tarlasını iyi tanıyan ve gerektiğinde yapılması lazım geleni en iyi bilen insanlardır. Bu bakım-

dan, sığır besiciliğinin yaygın olduğu sahamızda, hayvansal gübreleri çoğunlukla tütün tarlalarında değerlendirirler. Hatta, hamsi balığının çok fazla avlandığı eski yıllarda, ihtiyaç fazlasının tütün tarlalarına döküldüğü bilinmektedir. Abdulvahhap (1913, s. 60), Trabzon'da tütün tarımı yapanları, tarlalarını hamsi ile gübrelemeden ekmediklerini ve hamsisiz toprakta tütün yetişmeyeceği kanaatine sahip olduklarını ve dolayısıyla, bu balığın sarfiyatının artıp, fiyatının yükseldiğini belirtmektedir.

Tarlaların tütün dikimine hazırlanması, ürünün önce fideliklere, daha sonra da **şaşırtma** denilen metodla, koparılıp tarlalara dikilmesi ve hasat edilip satışa hazır hale getirilmesi, yaklaşık 13 aylık bir zamanı gerektirir. Ancak, toprakta kalış süresi fideliklerde 2 ay, tarlalarda ise 3-4 ay olmak üzere ortalama 5-6 aydır. Yılın geri kalan zamanında, aynı alanlardan, günlük mısır (sapı sığır yiyeceği olarak değerlendirilir), patates, karalahana ve diğer bahçe bitkileri gibi ikincüncü ürünlerin ekilip-dikilmesinde yararlanır (Foto 1).

Tütün hasat edildikten sonra, açık havada, ancak, yurdumuzdaki diğer üretim alanlarında olduğundan daha farklı bir tarzda kurutulur. Çünkü, yöremizde yazın güneşli bir hava hali ardından, ansızın sağanak halinde yağmur yağabilmektedir. Halbuki bu bitki, kurutulma aşamasında kesinlikle ıslatılmamalıdır. Bu nedenle, yağmurdan korunmak için sahanın tütün tarımı fonksiyonunu karakterize eden, 1 ya da 2 göz ahşap **tütün damları** inşa edilmiştir. İplere **çuvaldız** adı verilen 40-50 cm. uzunluğundaki iğnelerle sap kısmından dizilen tütünler, ahşap vagonlara gerilerek, yağ sürülmüş, yerden 1-1.5 m. yüksekliğindeki kalas yollukların üzerine çekilir. Öyle ki, hava dikkatle izlenip yağmur yağacağı anlaşıldığında, vagonlar insan gücüyle sürülerek kolayca damın içine alınır. Böylece, yaklaşık bir köy evi büyüklüğündeki damın yan yüzleri ve çatısı galvaniz-saç ile örtülü olduğundan, tütünler korunmuş olur (Foto 2).

Kurutma işleminden sonra, genellikle konutların bir odasında nemlendirilmeye alınan tütünler, kış boyunca aile bireylerinin (erkeklerin tarım dışı işleri olduğunda özellikle kadınların) iş gücü katkısıyla, seçilerek denklenir ve satıma hazır hale getirilir. Tekele teslimatı ise her aile için oluşturulan koçanlara (teslimat karneleri) göre yapılmaktadır. Tütüncüler, arda kalan zamanlarını tütün tarlalarına diktikleri diğer mahsullerin ziraatiyle uğraşarak değerlendirirler.

Üretilen tütünün pazarlanması konusunda günümüzde herhangi bir zorluk yoktur. Üretim alanları ve miktarı **Tekel İdaresi** denetiminde yasalarla belirlendiğinden, aynı kurum "iyi tütüne iyi fiyat" politikasıyla kaliteli üretimi teşvik eder ve satın alır. Ayrıca, Trabzon Tekel Başmüdürlüğü kayıtlarından, 1926-1993 yılları arasında, tüccar alımının iki defa denendiği ancak başarılı olamadığı tespit edilmiştir.

3. Tütün Tarım Alanlarının Coğrafi Dağılışı

Sahamızdaki tütün ekim alanları, üretimin tarihi seyri içerisinde zaman za-

Foto 2 - Yörede tütün ekonomik fonksiyonunun simgesi olan bir tütün damı ve vagonlarda tütün kurutma yöntemi

man genişleyip, daralmıştır. Bu değişimlerde, cumhuriyet öncesi ve sonrası tütün politikaları bitki hastalıkları ve yörenin dışında tespit edilen ekonomik kaynaklara olan rağbet sebebiyle gerçekleşen göçlerin önemli etkileri olmuştur. Önceleri arazi ve toprak yapısı ile iklim özellikleri dikkate alınmadan yapılan tütün ziraati, günümüzde bilinçli yapılar hale gelmiş ve dolayısıyla, yetişme yeri bakımından en ideal coğrafi dağılışına ulaşırken, elde edilen ürünün kalitesi de yükselmiştir (Foto 3).

Trabzon merkez ve Akçaabat ilçeleri çevresinde yoğunlaşan tütün tarım alanları, deniz ikliminin sokulabildiği akarsu vadilerinin alçak yamaçlarında, kıyından 25-30 km. içerilere kadar ve 0-650 m. yükselteleri arasında dağılışı göstermektedir.

Trabzon ve Akçaabat çevrelerinin her biri ayrı tarım bölümünü oluşturmaktadır (Şekil 2). Her iki bölümde de tarım alanlarının dağılışı, üretimin kalitesi ve miktarı farklıdır. Akçaabat Tütün Tarım Bölümü'nde bölgenin en iyi sigaralık (altın sarısı renkli, az nikotinli ve orta-sert içimli) tütünleri yetiştirilmekte ve edafik şartlar bakımından Trabzon bölümüne oranla daha iyi avantajlara sahip bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki, bölgede biri Trabzon diğeri Akçaabat'ta olmak üzere, iki ayrı tütün alım ve işletme merkezi vardır. Ancak, Trabzon'daki Tekel Başmüdürlüğü olup, Maçka ilçesinin Esiroğlu nahiyesine bağlı bazı köyleri de kapsamaktadır (Şekil 2).

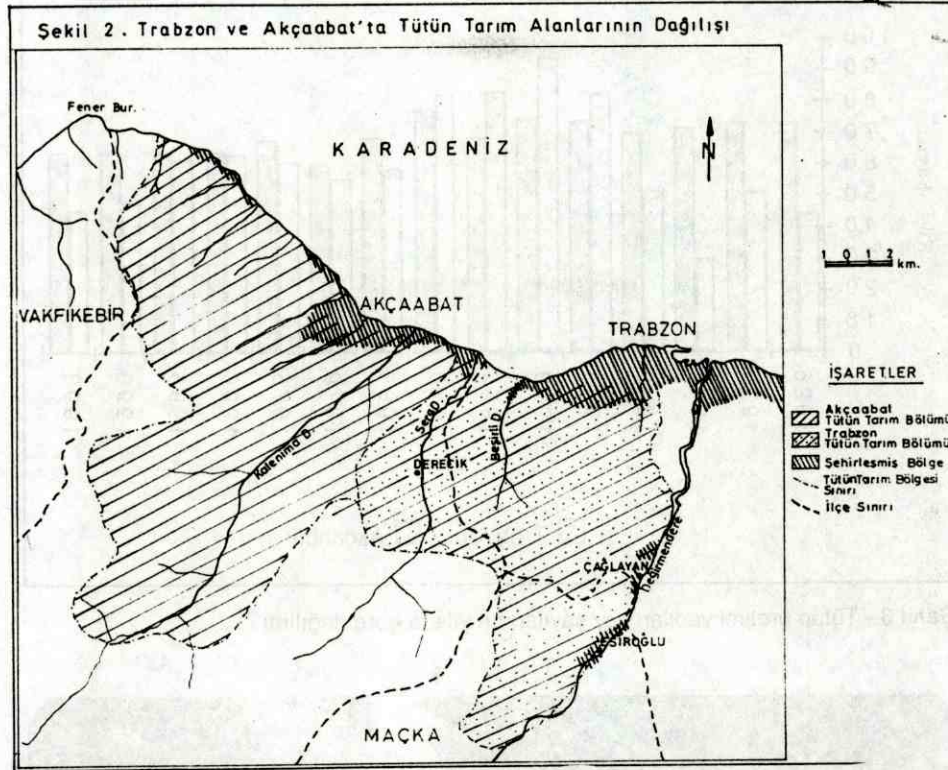

Foto 3 - Akçaabat çevresinde kollüviyal depolar üzerindeki tütün tarımı faaliyeti

Tütün üretim alanlarının sistemli bir şekilde kayıtlara geçirilmeye başlandığı 1926 yılından günümüze kadar geçen süre içerisinde, üretim yapılan köy sayılarında, yıllar itibariyle istikrarsız bir gidiş gözlenmektedir (Tablo 1). Özellikle 1926-1980 yılları arasındaki önemli artış ve azalışlarda, tütün hastalıkları ile yapılan mücadelede yeterli başarının sağlanamaması ve köylülerin, geçimlerini temin için tarımını yapacakları ürünün seçilmesinde tereddütler geçirmesinin rolü büyüktür. Halbuki, daha sonraki yıllarda, Trabzon bölümündeki tütün tarım alanları önemli ölçüde azalırken (1980-1993 yılları arasında yaklaşık 4 kat düşüş gerçekleşti), üretim yapılan köy sayısında da düşüş görülmüştür. Buna karşılık Akçaabat kölümündeki üretim sahaları ve miktarında yıllar itibariyle önemli bir değişiklik yoktur (Şekil 3). Böylece, tütünün, dağılış bakımından ideal ortamına çekildiği ortaya çıkmaktadır.

Araştırma sahasındaki tütün üretim alanlarının özellikle sahile yakın kesimleri, aynı zamanda kıyı boyunca büyüyen şehirlerin yerleşim alanlarıdır da. Trabzon çevresindeki tütün tarımı alanlarının hızla azalmasının bir nedeni de budur. Örneğin, Beşirli, Toklu, Fatih, Bahçecik, Erdoğan, Soğuksu ve Çukurçayır köyleri, aynı nedenle günümüzde Trabzon'un yoğun yerleşilmiş mahalleleri haline gelmiştir. Bu süreç, Akçaabat çevresi için yakın yıllara kadar yavaş gelişmişse de, son beş yılda Söğütlü ve Yıldızlı köylerinde hızla gelişen yapılaşma, Trabzon ile Akçaabat'ı sahil boyunca adeta birleştirmiştir (Şekil 2). Nitekim, Söğütlü ve Yıldızlı, Akçaabat'a bağlı birer belediye statüsünü almışlardır. Halen,

Şekil 2 - Trabzon ve Akçaabat'ta Tütün Tarım Alanlarının Dağılışı

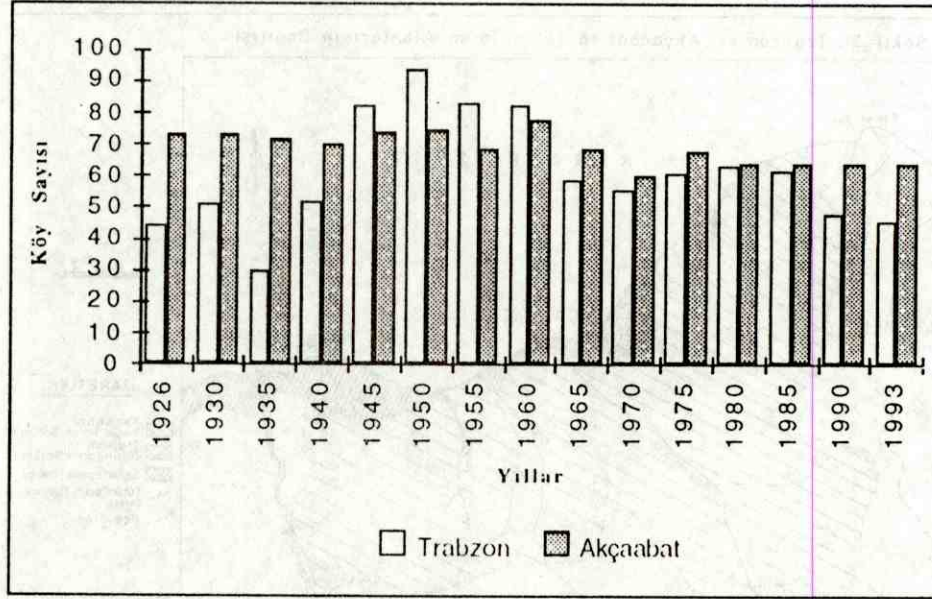
adı geçen tütün üretim alanlarında, tütün tarlaları, damlar, köy konutları ve modern binalar içiçe ilginç bir tarım alanı-yerleşme tezatını sergilemektedir (Foto 1, 4).

4. Tütün Üretimi ve Dağılışı

Araştırma alanında tütün üretim miktarı ve dağılışında da yıllar itibariyle önemli iniş-çıkışlar olmuştur (Şekil 5). Tütün tarım alanlarının giderek azalması- nın olduğu kadar, bazı yıllar verilen teşviklerin ve mavi küf hastalığının zaman zaman ortaya çıkmasının, bunda etkili neden olduğu belirtilebilir.

Trabzon-Akçaabat Tütün Tarım Bölgesi'nde, 1993 yılında 48.135 da. alandan 3.025 ton tütün elde edilmiştir. Akçaabat bölümünün, üretim içerisinde çok önemli bir payı vardır. Aynı yılda Trabzon'da 46 köyde 10 bin da. alandan 875 ton üretim yapılırken, Akçaabat'ta 64 köyde 38.135 da. alandan 2.150 ton üretim gerçekleştirilmiştir (Şekil 4). Aslında Trabzon bölümündeki Sera Deresi havzasında yer alan 8 köy, Akçaabat ilçesi idari sınırları içindedir. Söz konusu köylerin 197 ton olan tütün üretimleri de Akçaabat Bölümü'ne ilave edildiğinde, 72 üretim merkezinden 2.354 ton tütün üretildiği ortaya çıkar.

Şekil 3 - Tütün üretimi yapılan köy sayılarının yıllara göre dağılımı

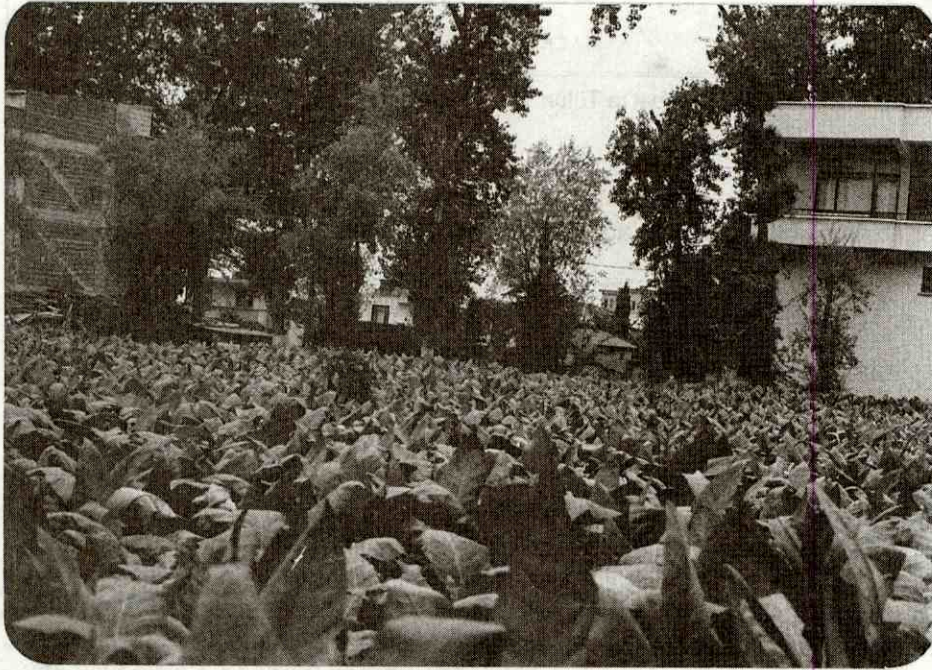

Foto 4 - Bölgenin kıyıya yakın kesimleri tütün tarım alanları olduğu kadar, yoğun yerleşim alanlarıdır da.

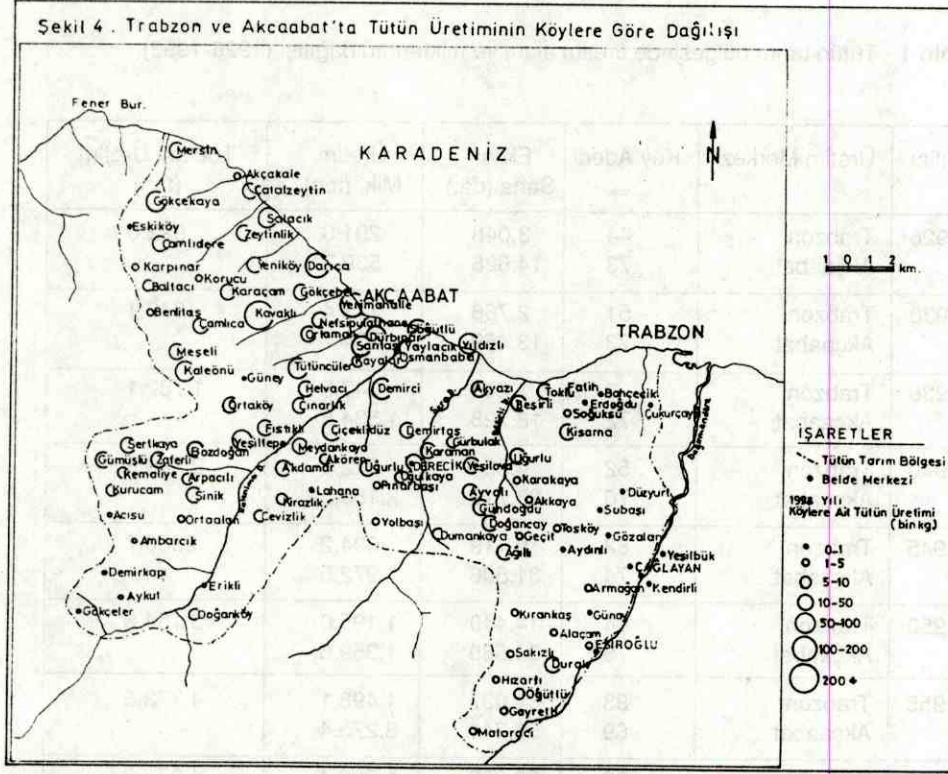

Tablo 1 - Tütün tarım bölgesinde üretim alanı ve miktarının dağılışı (1926-1993)

Yıllar	Üretim Merkezi	Köy Adedi	Ekilen Saha (da.)	Üretim Mik. (ton)	Toplam Üretim (ton)
1926	Trabzon Akçaabat	44	3.048	291.6	822.0
		73	14.628	530.3	
1930	Trabzon Akçaabat	51	2.766	113.4	848.1
		73	13.469	734.7	
1935	Trabzon Akçaabat	3	1.808	247.5	1.782.1
		72	18.728	1.534.6	
1940	Trabzon Akçaabat	52	4.634	212.8	2.396.2
		70	23.719	2.183.3	
1945	Trabzon Akçaabat	82	10.119	694.2	2666.7
		74	31.506	1.972.5	
1950	Trabzon Akçaabat	94	14.440	1.195.0	3.154.6
		75	34.560	1.959.6	
1955	Trabzon Akçaabat	83	32.037	1.498.1	4.773.6
		69	59.741	3.275.4	
1960	Trabzon Akçaabat	82	26.825	1.288.4	4.377.6
		78	69.310	3.089.2	
1965	Trabzon Akçaabat	59	9.018	750.8	2.189.8
		69	33.298	1.439.0	
1970	Trabzon Akçaabat	56	14.290	698.0	2.317.4
		60	27.926	1.619.3	
1975	Trabzon Akçaabat	61	13.977	1.138.1	3.433.1
		68	29.170	2.295.0	
1980	Trabzon Akçaabat	63	38.020	1.130.6	3.530.5
		64	39.472	2.399.9	
1985	Trabzon Akçaabat	62	11.999	915.1	2.919.1
		64	29.472	2.399.9	
1990	Trabzon Akçaabat	48	10.000	734.0	2.254.0
		64	33.397	1.520.0	
1993	Trabzon Akçaabat	46	10.000	875.0	3.025.0
		64	38.135	2.150.0	

Kaynak: Trabzon ve Akçaabat Tütün İşletme Müd. verilerinden

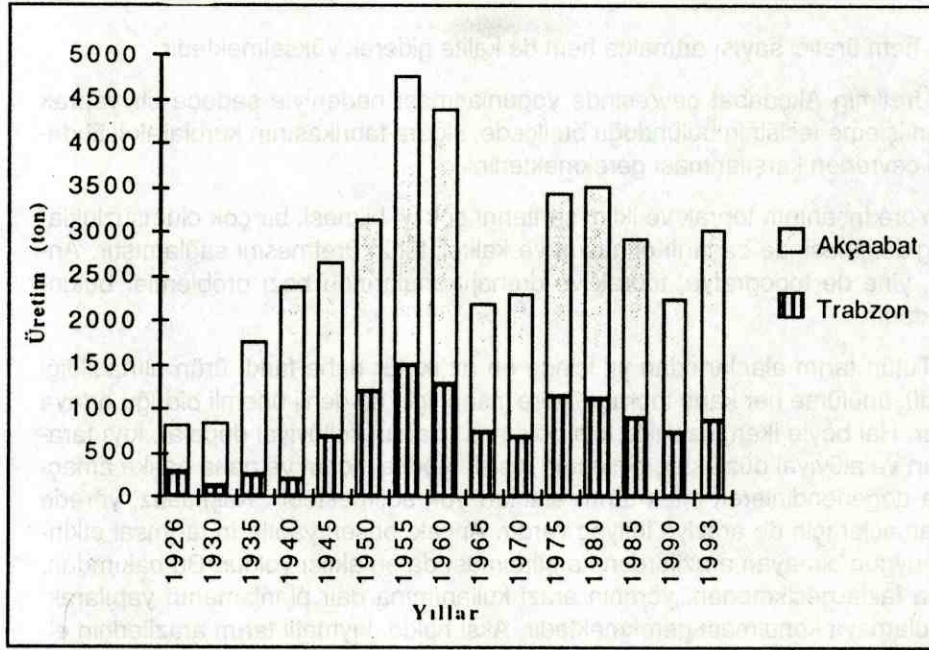
Şekil 4 - Trabzon ve Akçaabat'ta Tütün üretiminin Köylere Göre Dağılışı

Tütün üretiminin tarihi seyri içerisinde, hastalıklarla mücadelede giderek başarılı olunması, üretimin elverişli alanlara çekilmesi ve kaliteli ürünün teşvik edilmesi sonucunda, verimde önemli artışlar meydana gelmiştir. Nitekim, 1960 yılında da.'dan 45.5 kg. ürün alınırken, 1985 yılında da.'dan alınan 75 kg. ürün, aynı yılda 80 kg. ürün, aynı yılda 80 kg. olan Türkiye ortalamasına oldukça yakındır (Türkiye İstatistik Cep Yıllığı, 1988, s. 103).

Araştırma sahasında 1993 yılı itibarıyla toplam 7571 ailenin tütün koçanı bulunmaktadır. Her ailenin ortalama 5 kişi olduğu düşünüldüğünde, her iki bölümdeki 37.855 nüfusun, birinci derecede ekonomik fonksiyon olarak tütün tarımı yaptığı ortaya konulabilir. Bunun da Trabzon ve Akçaabat Tütün Tarım bölgesi'nin toplam 158.826 olan kır nüfusunun, %24'ünü teşkil ettiği görülür (1990 yılı genel nüfus sayımına göre). Bu oran, Akçaabat Bölümü için %35 kadardır.

Tütün tarım bölgesinde başlıca tütün üretilen köyler; Akçaabat Bölümü'nde Kavaklı, Darıca, Yenimahalle, Tütüncüler, Gökçekaya ve Salacık olup, Trabzon Bölümü'nde ise Akyazı, Demirtaş, Yeşilova, Uğurlu ve Doğançay köyleri olup, üretim miktarının köyler bazında dağılışını özellikle denize uzaklık ve bakı şart-

Şekil 5 - Tütün tarım bölgesinde üretimin dağılışı (1926-1993)

ları ile edafik şartları belirlemektedir.

Araştırma sahasında 1988 yılında üretilen toplam tütün miktarı 2.783 ton olup, aynı yıldaki Türkiye tütün üretiminin (238.7 bin ton) %1.2'sini teşkil etmekteydi. Son beş yılda (1988-1993 yılları) bu oran ekici adedi ve üretim miktarının özellikle Akçaabat bölümünde artmasına bağlı olarak (bu yıllarda koçan sayısı Trabzon'da 2950'den 2608'e düşmüş, Akçaabat'ta ise 4186'dan 4963'e çıkmıştır) yaklaşık 1.4'e çıkmıştır.

Sonuç

Trabzon ve Akçaabat yakın çevresi, yurdumuzun Doğu Karadeniz Coğrafi Bölümü'nün yerşekilleri ve iklim şartları içerisinde, özel konumunun oluşturduğu farklı bir tarım sahasıdır. Orta-sert içimli ve altın sarısı renkli sigaralık şark tipi tütünlerin üretildiği tarım bölgesinde, üretimin tarihini 19. yüzyılın ilk yarısına kadar indirebilmekteyiz. Günümüzde birinci derecede ekonomik faaliyet türü olarak, toplam 110 köyde tütün tarımı yapılmakta olup, sahanın kır nüfusunun %24'ünün teşkil eden 37.855 kişi tütüncülükle uğraşmaktadır.

Son yıllarda devlet tarafından uygulanan kaliteli tütün üretimini teşvik edici politikalar sebebiyle, tütün tarım alanları daralarak, ideal yetişme şartlarının bulunduğu Akçaabat Tütün Tarım Bölümü'nde yoğunlaşmaktadır. Buna bağlı ola-

rak, hem üretici sayısı artmakta hem de kalite giderek yükselmektedir.

Üretimin Akçaabat çevresinde yoğunlaşması nedeniyle sadece bir yaprak tütün işleme tesisinin bulunduğu bu ilçede, sigara fabrikasının kurularak istihdamın çevreden karşılanması gerekmektedir.

Yöre insanının toprak ve iklim şartlarını çok iyi bilmesi, bir çok olumsuzlukların giderilmesinde başarılı olmasını ve kaliteli tütün üretmesini sağlamıştır. Ancak, yine de topografya, toprak ve drenaj konularında bazı problemler bulunmaktadır.

Tütün tarım alanlarından yıl içinde en az iki tür daha farklı ürün alınabildiği de düşünülürse her karış toprağın yöre insanı için ne denli önemli olduğu ortaya çıkar. Hal böyle iken, özellikle kıyı boyunca uzanan kollüviyal depolar, kıyı taraçaları ve alüviyal düzlükler, dinlenme tesisi, fabrika, konut ve daha başka amaçlarla değerlendirilerek biter tarım alanları yok edilmektedir. Kuşkusuz, yörede bu amaçlar için de araziye ihtiyaç vardır. Ancak, beşeri yapıların tarımsal etkinliğe uygun olmayan arazilerden karşılanması da en akılcı yoldur. Bu bakımdan, daha fazla gecikmeden, yörenin arazi kullanımına dair planlamanın yapılarak, uygulamaya konulması gerekmektedir. Aksi halde, kıymetli tarım arazilerinin elden çıkması sonucu, çözülmesi çok güç beşeri sorunların ortaya çıkacağı açıktır.

Bibliyografya

- Abdulvahap, H., 1329 (1913), İktisadi Trabzon-Osmanlıca Yayınlanmış Doktora Tezi, Ş. Mirkoviç Matbaası, Trabzon
- Doğanay, H., 1992, Türkiye Ekonomik Coğrafyası I (2. Baskı), Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eđit. Fak. Yay., No. 26, Erzurum.
- Karadeniz, K., 1954, Trabzon Tarihi (Şakir Şevket'in 1924 tarihinde yayımladığı "Trabzon Tarihi" adlı Osmanlıca eserin türkçeleştirilmiş şekli), Ankara.
- Kütükoğlu, M., 1988, "XIX. Yüzyılda Trabzon Ticareti", Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (13-17 Ekim 1986), Ondokuz Mayıs Üniv. Eđit. Fak. Der., Özel Sayı, No: 1, Samsun.
- Tandoğan, A., 1979, Rize ve Trabzon İllerinden Seçilmiş İki Köyde Gurbetçilik İle Parsel Büyüklükler, Toprak Mülkiyeti ve Tarım Ekonomisi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara Üniv. DTCF, Ankara.
- Taşlıgil, N., 1992, "Türkiye'de Tütün Ziraati", Türk Coğrafya Dergisi, Türk Cođ. Kur. Yay., s. 27, İstanbul.
- Tekindađ, M.C.Ş., 1974, "Trabzon", İslam Ansiklopedisi, Cilt XII/1, İstanbul. Doğu Karadeniz Havzası Toprakları, 1981, Köyişleri ve Koop. Bak. Yay., No. 230, Ankara.
- Kaliteli Tütün Yetiştiriciliğinin Esasları, 1986, Tekel İşlet. Gen. Müd. Yay., İstanbul.
- Türkiye'de Tütüncülük, 1986, Tekel İşlet. Gen. Müd. Yay., İstanbul.
- 1974, Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Bülteni, DMİ Gen. Müd. Yay., No. 448, Ankara.
- 1871, Trabzon Vilayeti Salnamesi
- 1906, Trabzon Vilayeti Salnamesi
- 1988, Türkiye İstatistik Cep Yıllığı, DİE Yay., No: 1300, Ankara.
- 1990, Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, DİE Yay., No: 1405, Ankara.

Bibliography

- Kawada, Y., 1967, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **5**, 1001.
Kawada, Y., 1968, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **6**, 1001.
Kawada, Y., 1969, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **7**, 1001.
Kawada, Y., 1970, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **8**, 1001.
Kawada, Y., 1971, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **9**, 1001.
Kawada, Y., 1972, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **10**, 1001.
Kawada, Y., 1973, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **11**, 1001.
Kawada, Y., 1974, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **12**, 1001.
Kawada, Y., 1975, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **13**, 1001.
Kawada, Y., 1976, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **14**, 1001.
Kawada, Y., 1977, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **15**, 1001.
Kawada, Y., 1978, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **16**, 1001.
Kawada, Y., 1979, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **17**, 1001.
Kawada, Y., 1980, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **18**, 1001.
Kawada, Y., 1981, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **19**, 1001.
Kawada, Y., 1982, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **20**, 1001.
Kawada, Y., 1983, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **21**, 1001.
Kawada, Y., 1984, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **22**, 1001.
Kawada, Y., 1985, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **23**, 1001.
Kawada, Y., 1986, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **24**, 1001.
Kawada, Y., 1987, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **25**, 1001.
Kawada, Y., 1988, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **26**, 1001.
Kawada, Y., 1989, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **27**, 1001.
Kawada, Y., 1990, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **28**, 1001.
Kawada, Y., 1991, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **29**, 1001.
Kawada, Y., 1992, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **30**, 1001.
Kawada, Y., 1993, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **31**, 1001.
Kawada, Y., 1994, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **32**, 1001.
Kawada, Y., 1995, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **33**, 1001.
Kawada, Y., 1996, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **34**, 1001.
Kawada, Y., 1997, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **35**, 1001.
Kawada, Y., 1998, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **36**, 1001.
Kawada, Y., 1999, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **37**, 1001.
Kawada, Y., 2000, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **38**, 1001.
Kawada, Y., 2001, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **39**, 1001.
Kawada, Y., 2002, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **40**, 1001.
Kawada, Y., 2003, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **41**, 1001.
Kawada, Y., 2004, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **42**, 1001.
Kawada, Y., 2005, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **43**, 1001.
Kawada, Y., 2006, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **44**, 1001.
Kawada, Y., 2007, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **45**, 1001.
Kawada, Y., 2008, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **46**, 1001.
Kawada, Y., 2009, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **47**, 1001.
Kawada, Y., 2010, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **48**, 1001.
Kawada, Y., 2011, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **49**, 1001.
Kawada, Y., 2012, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **50**, 1001.
Kawada, Y., 2013, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **51**, 1001.
Kawada, Y., 2014, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **52**, 1001.
Kawada, Y., 2015, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **53**, 1001.
Kawada, Y., 2016, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **54**, 1001.
Kawada, Y., 2017, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **55**, 1001.
Kawada, Y., 2018, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **56**, 1001.
Kawada, Y., 2019, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **57**, 1001.
Kawada, Y., 2020, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **58**, 1001.
Kawada, Y., 2021, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **59**, 1001.
Kawada, Y., 2022, *J. Polym. Sci. Polym. Chem. Ed.*, **60**, 1001.